

לימוד הלכות המקדש בעיון מהמכון לכהנים – "נזר הקודש"

בית הטבילה

בית הטבילה: בית טבילה הוא שם למקוה שבמקדש. מקוואות כעין אלו הוקמו כדי לשמש כהנים וישראלים הנכנסים לחצרות המקדש¹.

מקוואות אחדים נזכרים בדברי חז"ל בהקשר לעבודת הכהנים, כגון, בית טבילה עבור הכהן הגדול. כמו כן, הוקמו מקוואות עבור כלל הכהנים שנקבעו במקומות שונים בהר הבית. כן היה מקוה מיוחד בהר המשחה להכנת אפר פרה אדומה. עוד מצינו מקוואות שהוכנו לכלל אנשי ירושלים ולעולי הרגל כהכנה לקראת עלייתם למקדש.

בית הטבילה שבבית המוקד: מקוה מרכזי עבור כהני המקדש שימש המקוה שמתחת לבית המוקד, מקום מגורי הכהנים בשהייתם במקדש ומקום השמירה של הכהנים. עם השכמת הבוקר היו הכהנים יורדים מבית המוקד לבית הטבילה. לפי המתואר במשנה, היו יורדים במסיבה, כלומר, מדריגות שהותקנו בצורה סיבובית. מדריגות אלו הובילו למחילה ההולכת תחת הקרקע מתחת לחצרות המקדש עד לבית הטבילה, וכך טובלים בו לקראת העבודה². גם כהן שאירע לו קרי היה טובל שם. לאחר הטבילה היה חוזר לבית המוקד, ויושב עם אחיו הכהנים בצד של חול, וכשנפתחות דלתות העזרה, יוצא חוץ לעזרה לביתו, שכן טבול-יום אינו רשאי להיכנס לעזרה³. מתואר בדברי חז"ל, שבבית טבילה זה היתה מדורה שנועדה לכהנים הטובלים, להתחמם ולהתייבש כנגדה לאחר הטבילה. כן מתואר, שהיה בה 'בית כיסא של כבוד', וזה היה כבודו: 'מצאו נעול - בידוע שיש בו אדם. מצאו פתוח - בידוע שאין בו אדם'⁴. בבית המוקד היתה לשכה הנקראת הנקראת 'לשכת בית המוקד', שממנה ירדו לבית הטבילה. יש אומרים שזו היתה הכניסה העיקרית לבית הטבילה, דרכה נכנסו למקוה כל הכהנים הנמצאים בבית המוקד כולו⁵. לעומתם יש אומרים, שהיו שני בתי טבילה בבית המוקד, האחד: ירדו אליו באמצעות מסיבה שנקבעה ברצפת בית המוקד, והשני ירדו אליו דרך 'לשכת בית המוקד' שם היה בית טבילה נוסף⁶.

מקוה שעל שער-המים: במשנה נזכר מקוה בסמוך ללשכת בית-אבטינס: מקוה זה נועד לכהן הגדול, שכן, המקוה סמוך ללשכה בה למד את סדר הקטרת הקטורת בקודש הקדשים. מקוה זה היה מעל שער המים⁷ ובחול היה, ושם טבל את טבילתו הראשונה מתוך חמשת הטבילות של יום הכיפורים, טבילה שאינה מתקיימת בקודש⁸. המים למקוה זה הגיעו באמת מים ממעיין עין-עייטס⁹.

מקוה שעל גבי לשכת בית-הפרוה: בית טבילה נוסף נזכר כמקוה מעל לשכת בית הפרוה. מקוה זה מקומו בקודש, כלומר, בחלל העזרה, שם טבל הכהן הגדול בעת שהחליף את בגדיו מעבודה

¹ מידות ב, ה. עיין שם תפא"י אות מו, וברטנורא שם ותו"ט שם.

² תמיד א, ב.

³ תמיד א, א. ומידות א, ט. וכן רמב"ם בית הבחירה ה, י. כן מובאת שם דעת ר' אלעזר בן יעקב, הסובר, שהיה הכהן יוצא מבית הטבילה ישירות לחיל דרך מסיבה שהיתה פתוחה לחיל, והלכה כחכמים.

⁴ תמיד א, א. רמב"ם בית הבחירה ח, ז.

⁵ רמב"ם בית הבחירה ה, י. וראה רמב"ם שם ח - ה, ו, ז. ומסתבר שגם שם כוונתו כנ"ל.

⁶ המפרש לתמיד ל, א.

⁷ ובגמרא יומא לא, א. מתקיים דיון על מיקומו מעל השער ומידותיו המדויקות, עיין שם.

⁸ יומא לא, א. רמב"ם עבודת יום הכיפורים ב, ב.

⁹ יומא לא, א. ועיין רש"י שם ד"ה עין עייטס וע"ע אמת המים.

פנינת המקדש

לימוד הלכות המקדש בעיון

מהמכון לכהנים – "נזר הקודש"
בית הטבילה

לעבודה ארבע מן הטבילות הנוספות שחייב לטבול ביום הכיפורים¹⁰. יש אומרים, שבית טבילה זה נבנה במישור אחד עם רצפת העזרה. לאור האמור, לשכת המדיחים היתה תחתיו מתחת לפני הקרקע, ומתוך לשכה זו עלו במסיבה למקוה שבעזרה¹¹. מאידך, יש אומרים שרצפת לשכת המדיחין נבנתה בשווה לרצפת העזרה, ובקומה שמעליה נבנה בית הטבילה. ובאשר למסיבה המוליכה אליו, זו נבנתה בעזרה מחוץ ללשכת המדיחין והוליכה אל בית הטבילה הנמצא מעל¹².

מקוה בלשכת המצורעים: בית טבילה מיוחד נקבע בלשכת המצורעים שבעזרת נשים. מקוה זה נועד בעיקרו לטהרת-המצורע, הטובל ביום השמיני לטהרתו במקוה זה כהכנה להכנסת בוהן יד ורגל לעזרת-ישראל. טבילה זו מתקיימת ביום השמיני לטהרתו למרות שטבל ביום השביעי, שכן הורגל בטומאה לפיכך תיקנו לו טבילה זו¹³. עם זאת, יש דעות¹⁴ שמקוה זה נועד לא רק למצורעים, אלא לכל מי שבא לעזרה טהור וטרם טבל לעבודה ולהקרב, לפיכך הוקם מקוה זה לנכנסים לעזרה¹⁵.

בתי טבילה נוספים במקדש וסביבתו: מדברי חז"ל למדים אנו על קיומם של בתי טבילה נוספים.

- א. יש של שלמה. יש מן החכמים בגמרא האומרים, כי הים שימש כבית טבילה לכהנים¹⁶. להלכה מצינו, שהים מוגדר כמקוה, ונועד בימי בית ראשון לקידוש ידים ורגלים¹⁷.
- ב. בית טבילה בהר המשחה. במשנה נזכר בית טבילה במקום שריפת הפרה בהר המשחה, לטבילת הכהן השורף את הפרה, והקפידו לבנות אותו על גבי מקום חלול מפני הטומאה¹⁸.
- ג. בתי טבילה בירושלים. במשנה מתוארת צורתו המיוחדת של בית הטבילה כפי שנהגו לבנותו בירושלים. מקוה זה נבנה באופן המאפשר להבחין בין הכלים הטהורים והטמאים: 'כל הכלים הנמצאין בירושלים: דרך ירידה לבית הטבילה - טמאין, דרך עלייה - טהורין', שכן, נבנתה מחיצה להפרדה בין היורדים למקוה והעולים ממנו¹⁹.
- ג. **בית הטבילה בהר המשחה:** בציור מימין נראית קבוצת מבנים בקצה המזרחי של 'כבש הפרה', שנבנה כדי לגשר בין הר הבית להר המשחה. מבנים אלה כוללים בין השאר מקוה לטבילת כהן גדול בטרם יגש לשרוף את הפרה. נראה שבית טבילה זה שימש גם כמקוה טהרה לטמאי מתים, שכן, בהר המשחה הופקד חלק מאפר הפרה, ונתנוהו שם לטהר טמאי מתים ולהזות עליהם בשלישי ובשביעי לטהרתם. בתום ההזאה של היום השביעי טבלו במקום זה והיו רשאים להכנס לעזרה.

¹⁰ משנה יומא ג, ו. רמב"ם עבודת יום הכיפורים ב, ג.

¹¹ תוספות יומא לא, א. ד"ה 'וכל'.

¹² תוספות יום טוב ותפארת ישראל מדות ה, ג.

¹³ משנה נגעים יד, ח. רמב"ם מחוסרי כפרה ד, א. נראה מדבריו שהמקוה נועד לטבילה זו בלבד ולא כמשתמע מדברי התוספתא, שהיה זה מקוה לכלל הציבור. הדבר תמוה, שכן, טבילה זו לא באה אלא מפני הספק, וקשה לומר, שלשם כך בלבד נבנה מקוה מיוחד בעזרת נשים. ועיין בתוספות יומא ל, ב. ד"ה נימא.

¹⁴ תוספתא נגעים ח, ט.

¹⁵ דעת רבי יהודה

¹⁶ ירושלמי יומא ג, ח. לשיטה זו עמד ה"ם מחוץ לעזרה, כי אם הכהנים טמאים אינם יכולים להכנס ולטבול בבית טבילה זה.

¹⁷ רמב"ם ביאת מקדש ה, טו.

¹⁸ תוספתא פרה, ג, ט. רמב"ם פרה ג, ב.

¹⁹ שקלים ח, ב.